

Možnosti financovania ochrany prírody v slovenských Karpatoch

Prečo sú Karpaty také významné

Karpaty patria medzi najväčšie pohoria Európy a zasahujú až do siedmich krajín. Ich oblúk sa tiahne z juhu na sever cez Srbsko, Rumunsko a Ukrajinu a ďalej na západ cez Poľsko, Slovensko a Maďarsko až do Čiech a Rakúska. Región má vysokú pestrosť druhov a biotopov – od orchideových lúk v Bielych Karpatoch po vysokohorské oblasti Retezatu. Môžeme tu nájsť viac ako tretinu všetkých európskych druhov rastlín. Význačné je vysoké zastúpenie endemitov (druhov s výlučným výskytom v danej oblasti). Karpaty sú známe ako posledné európske útočisko populácií najväčších európskych cicavcov, ako je medveď hnedý, vlk dravý a rys ostrovid. Nájdeme tu aj mnohé ohrozené druhy vtákov vrátane orla kráľovského, sovy dlhochvostej a chrapkáča poľného.

Dôležitosť a nevyhnutnosť ochrany Karpát bola potvrdená v roku 2003 prijatím Rámcového dohovoru o ochrane a trvalo udržateľnom rozvoji Karpát, nazývaného aj Karpatský dohovor. Slovenská republika je členským štátom tohto dohovoru.

Ochrana prírodných hodnôt Karpát sa uskutočňuje prostredníctvom ochrany území, druhov rastlín a živočíchov a ich biotopov. Nie je však len vecou profesionálnych a dobrovoľných ochrancov prírody. Keďže až 71 % územia Slovenska patrí do karpatského regiónu, Karpaty tvoria významnú časť jeho socioekonomického priestoru. Ochrana karpatskej prírody je preto vecou celej spoločnosti.

Európska únia tiež vyžaduje od svojich členských štátov ochranu vzácných území v rámci európskej sústavy Natura 2000. Zároveň však poskytuje finančné možnosti na ochranu biodiverzity, manažmentové ochranné opatrenia, podporu vidieckeho života, náhrady za obmedzenia práv a príjmov v chránených územiach atď.

Aké opatrenia a aktivity sú potrebné

Odborníci na ochranu prírody vytvorili prehľad aktivít potrebných na zabezpečenie kvalitnej správy ochrany prírody. Aktivity súvisiace prevažne so zabezpečením ochrany území, druhov a biotopov patria do 4 hlavných oblastí: výber chránených území, plánovanie starostlivosti (ochranárskeho manažmentu), prebiehajúca starostlivosť a monitoring a investičné náklady.

Výber chránených území zahŕňa vypracovanie štúdií, metodických materiálov, príručiek, ich testovanie prostredníctvom pilotných projektov, inventarizačné prieskumy, mapovanie výskytu druhov a biotopov a pod.

Na výber nadväzuje plánovanie starostlivosti o územia, druhy a biotopy, ktoré sú predmetom ochrany. Jeho zámerom je určiť potrebné ciele a aktivity, naplánovať zdroje a v pravidelných intervaloch ich prehodnocovať.

Prebiehajúca starostlivosť o chránené územia, druhy a biotopy a ich monitoring obsahuje celý rad praktických aktivít, ako napr. kosenie lúk a odstraňovanie inváznych drevín, špecifické obhospodarovanie pozemkov prostredníctvom dohôd s vlastníkmi a užívateľmi, ale aj dozor v chránených územiach, informovanie a propagáciu, tréningy, vzdelávanie a pod.

Výkup pôdy z titulu ochrany prírody, výstavba a nákup zariadení a vybavenia slúžiaceho ochrane prírody alebo návštevníkom území patria do kategórie investičných aktivít.

Aké finančné zdroje sú k dispozícii

Ochrana prírody na Slovensku má v súčasnosti k dispozícii oveľa viac finančných možností ako tomu bolo v minulosti. Na financovaní sa podieľajú národné zdroje, no podstatnou mierou prispieva Európske spoločenstvo prostredníctvom fondov pre rozvoj vidieka a fondov pre regionálny rozvoj. Využitie týchto prostriedkov sa riadi programovými dokumentmi, ktoré určujú priority a možnosti financovania na obdobie siedmich rokov. V aktuálnom programovom období 2007 – 2013 je to najmä 11 tematických operačných programov (z nich je pre ochranu prírody relevantných 8) a Program rozvoja vidieka.

Prijímateľmi pomoci z fondov pre rozvoj vidieka sú predovšetkým poľnohospodári a užívatelia lesov. Svoje miesto tu však majú aj miestne komunity a ich aktivity, napr. prostredníctvom prístupu LEADER, ktorého cieľom je podporiť potreby miestneho rozvoja vo vidieckych oblastiach.

Prijímateľmi pomoci z fondov pre regionálny rozvoj sú najrozličnejšie skupiny z verejného a súkromného sektora. Oprávnené aktivity, prijímatelia, výdavky a ďalšie podmienky sú rozdielne pre konkrétne operačné programy. Nasledujúca tabuľka uvádza prehľad predpokladaných možností financovania aktivít ochrany prírody z jednotlivých programov pre obdobie 2007 – 2013.

Ďalšie (doplnkové) zdroje financií

Finančné priority zamerané na ochranu prírody sú obsiahnuté aj v programoch Európskej teritoriálnej spolupráce, ktorá zahŕňa cezhraničnú, nadnárodnú a medziregionálnu spoluprácu. Napr. v rámci nadnárodnej spolupráce Operačný program Stredná Európa sa o. i. zameriava na „rozvoj vysokokvalitného životného prostredia manažovaním prírodných zdrojov a dedičstva“.

Prehľad predpokladaných možností financovania aktivít ochrany prírody z jednotlivých programov pre obdobie 2007 – 2013

	Pro-gram rozvoja vidieka	OP Brati-slavský kraj	OP Za-mest-nanosť a sociál-na inklúzia	OP Vzdelá-vanie	OP Konku-rencie-schopnosť a hospodár-sky rast	OP Výskum a vývoj	OP In-forma-tizácia spoloč-nosti	OP Životné prostre-die	Regio-nálny operač-ný pro-gram
Riadenie výberu území									
Štúdie, inventarizácia, prieskum, mapovanie, hodnotenie podmienok na identifikovanie území	✓					✓	✓	✓	
Príprava podkladových informácií a publikačných materiálov	✓				✓	✓		✓	
Pilotné projekty						✓	✓	✓	
Príprava programov starostlivosti, stratégií a schém	✓	✓					✓	✓	
Vytvorenie riadiacich orgánov	✓		✓			✓		✓	
Konzultácie – verejné prerokovania, spolupráca s vlastníkami, užívateľmi a pod.	✓							✓	
Aktualizácia programov starostlivosti, stratégií a schém	✓	✓				✓	✓	✓	
Prevádzkové náklady správnych orgánov (aj údržba budov a zariadení)						✓	✓		
Údržba vybavenia slúžiaceho na verejné účely, sprievodcovské aktivity a pod.	✓		✓		✓	✓	✓	✓	
Personálne náklady (správcovia území/projektoví manažéri, strážcovia, pomocný personál)			✓						
Ochranské manažmentové opatrenia pre biotopy	✓	✓				✓		✓	
Ochranské manažmentové opatrenia pre druhy	✓	✓				✓		✓	
Kontrola invázných nepôvodných druhov (IND)	✓	✓				✓		✓	
Manažmentové schémy a dohody s vlastníkami a užívateľmi pozemkov na účely zabezpečenia osobitných požiadaviek	✓								
Poskytovanie služieb; náhrada za obmedzenie práv a ušlých príjmov	✓								
Monitoring a prieskum			✓	✓		✓	✓	✓	
Prevencia rizík (protipožiarne a protipovodňové opatrenia)	✓		✓	✓				✓	
Dozor na územiach			✓	✓					
Obstaranie informačných materiálov a publikácií	✓	✓			✓		✓	✓	
Tréninky a vzdelávanie	✓		✓	✓	✓			✓	
Vybavenie na podporu návštevnosti a propagácie chránených území		✓		✓	✓		✓	✓	✓
Nákup pôdy vrátane kompenzácií za obmedzenie výstavby (rozvoja)	✓							✓	
Infraštruktúra a vybavenie potrebné na starostlivosť o biotopy a druhy	✓					✓	✓	✓	
Infraštruktúra pre návštevníkov území, sprievodcovskú službu (pozorovateľne, informačné stánky a pod.)		✓			✓		✓	✓	✓

Ďalšími zahraničnými zdrojmi podporujúcimi environmentálne priority na Slovensku sú napr. Nórsky finančný mechanizmus a finančný mechanizmus Európskeho hospodárskeho priestoru (EHP), ktorý podporuje „zníženie straty biodiverzity a zachovanie prirodzených biotopov“.

Z národných zdrojov financujúcich aktivity ochrany prírody možno uviesť Environmentálny fond. V rámci oblasti „ochrana prírody a krajiny“ sa podporuje napr. ochrana prirodzeného druhového zloženia ekosystémov, realizácia schválených programov starostlivosti, opatrenia v ochranných pásmach chránených území a opatrenia na dosiahnutie alebo udržiavanie priaznivého stavu chránených druhov a biotopov.

Ďalšie užitočné informácie

http://ec.europa.eu/environment/nature/nature_conservation/natura_2000_network/financing_natura_2000/guidance/index_en.htm – Príručka Európskej komisie o financovaní sústavy Natura 2000

www.nsrr.sk – Národný strategický referenčný rámec

www.roopis.vlada.gov.sk – OP Informatizácia spoločnosti

www.ropka.sk – Regionálny operačný program

www.opzp.sk – OP Životné prostredie

www.minedu.sk – Ministerstvo školstva SR (zodpovedné za OP Vzdelávanie a OP Výskum a vývoj)

www.sia.gov.sk, www.esf.gov.sk – OP Zamestnanosť a sociálna inklúzia

www.land.gov.sk, www.apa.sk – Program rozvoja vidieka SR

www.envirofond.sk – Environmentálny fond

www.central2013.eu – OP Stredná Európa

www.eeagrants.sk – Finančný mechanizmus EHP a Nórsky finančný mechanizmus
www.euroenviro.sk

Vydal: DAPHNE – Inštitút aplikovanej ekológie, Bratislava (www.daphne.sk)

Text: Martina Badidová a Milan Janák

Jazyková úprava: Andrea Kráľovičová

Fotografie: archív DAPHNE

Grafika a dizajn: R. Watzka (www.rwdesign.sk)

2007 © DAPHNE

Táto publikácia bola pripravená v rámci **Karpatského projektu INTERREG IIIB CADSES**, ktorý financujú **WWF Dunajsko-karpatský program** a **Európska únia**. (www.carpathianproject.eu)

